

Osmanlı İmparatorluğu Hizmetinde Breslau (Midilli) Kruvazörü

Mithat ATABAY*

Öz

Osmanlı İmparatorluğu'nun Birinci Dünya Savaşı'na girmesinin en önemli sebeplerinden biri Goeben ve Breslau gemilerinin Çanakkale Boğazından içeri girmeleri oldu. Osmanlı İmparatorluğu, Almanya'nın kabul etmemesine rağmen tek taraflı olarak Goeben ve Breslau gemilerini 80 milyon marka satın aldığı açıkladı. Alman Büyükelçisi Wangenheim, Osmanlı kamuoyundaki bu heyecanı ülkesi aleyhine çevirmek için satın alma oldubittisini kabul etti ve 16 Ağustos 1914'te yapılan bir törenle Bahriye Nazırı Cemal Paşa gemileri resmen Osmanlı donanmasına kabul etti. Bu gemilere "Yavuz" ve "Midilli" adı verildi.

27 Ekim 1914'de Karadeniz'e çıkan Amiral Souchon, Yavuz ve Midilli dâhil 11 parçadan oluşan Osmanlı donanması ile 29/30 Ekim gecesi Odessa, Sivas-topol ve Novorossisk limanlarını bombaladı. Rusya Çarlığı 2 Kasım 1914'te Osmanlı İmparatorluğu'na savaş ilan etti.

Bundan sonra Midilli, Birinci Dünya Savaşı sırasında Osmanlı'nın denizlerdeki kaderini belirleyen iki gemiden biri oldu. Diğeri Yavuz'du. Bu makalede Midilli kruvazörünün batışına kadarki faaliyetleri ele alınmıştır.

***Anahtar Kelimeler:** I.Dünya Savaşı, Çanakkale Boğazı, Midilli, Yavuz, Souchon*

Cruiser Breslau (Midilli) Service in the Otoman Empire

Abstract

The Otoman Empire, one of the most important reasons for entering the World War I ships Goeben and Breslau was the penetration of the Dardanelles.

* Yrd. Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, matabay@comu.edu.tr.

The Ottoman Empire announced that they had unilaterally purchased Goeben and Breslau for 80 million German Marks. Although reluctant to do so, the German Ambassador Wangenheim approved the "fait accompli" of the purchase to avoid turning Ottoman public opinion against his country. Ultimately, the Navy Minister Cemal Pasha officially accepted the two ships into the Ottoman Navy in a ceremony that took place on the 16 August 1914. The ships were re-named as "Yavuz" and "Midilli".

Admiral Souchon, who arrived in the Black Sea on 27 October, participated in the bombarding of Odessa, Sivastopol and Novorossisk harbour on the night of 29/30 October with the Ottoman Navy consisting of 11 vessels including Yavuz and Midilli. The Tsardom of Russia declared war on the Ottoman Empire on 2 November 1914.

Then Midilli, during the World War I that determines the fate of the Ottoman Empire was one of the ships at sea. The other was Yavuz. In this article, activities up to the sinking of the cruiser Midilli were discussed.

Keywords: World War I, Goeben, Breslau, Dardanelles, Souchon

Giriş

"Breslau" (Midilli) kruvazörü, Osmanlı İmparatorluğu'nun savaşa girmesinde Goeben (Yavuz) ile birlikte başrolü oynayan diğer bir gemidir ve Türkiye'de "Midilli" olarak bilinir. 1910 yılında A.G. Vulcan tersanelerinde kızığa konuldu, 16 Mayıs 1911 günü denize indirildi ve 10 Mayıs 1912 tarihinde Alman İmparatorluğu Donanması'na katıldı.¹ Balkan Savaşları sırasında Almanya'nın Akdeniz Tümeni'nde görev aldı.

28 Temmuz 1914 günü Birinci Dünya Savaşı başladıktan sonra Osmanlı İmparatorluğu, Almanya ile 2 Ağustos'ta gizli bir ittifak antlaşması yaptı. Osmanlı İmparatorluğu, Almanya ile ittifak antlaşması yaptığı sırada beklenmedik bir gelişme yaşandı. Osmanlıların İngiltere'ye önceki yıllarda siparişini verdiği Sultan Osman I ve Sultan Reşat dretnotlarının inşası bitmiş ve hatta gemileri teslim almak üzere Rauf (Orbay) Bey, başkanlığında bir heyet ve mürettebat İngiltere'ye ulaşmıştı. İngiliz hükümeti bu iki dretnota el koyulduğunu ve bu gemilerin Almanya'ya karşı savaşta kullanılacağını açıkladı. İngiltere'nin bedeli ödenmiş olan bu gemilere el koyması, Osmanlı kamuoyunda büyük bir hayal kırıklığı yarattı. Bu haber İstanbul'da duyulur duyulmaz İngiltere aleyhine gösteriler düzenlendi.² Ancak, Osmanlı İmparatorluğu henüz savaşa girmiş değildi.

1 Dan Van der Vat, *The Ship That Changed The World The Escape of Goeben To The Dardanelles in 1914*, Adler & Adler Publisher, Maryland 1985, s. 40.

2 Dretnotlara el konulması süreciyle ilgili daha fazla bilgi için bkz. Serhat Güvenç, *Osmanlıların Dretnot Düşleri*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2009, s. 101-142.

Breslau'nun Osmanlı İmparatorluğu Hizmetine Midilli Olarak Girmesi

Almanya, Osmanlı kamuoyundaki İngiliz karşıtı bu havayı ustaca bir manevrayla değerlendirdi. Yeni ve güçlü olan bu iki gemiye, donanım açısından yetersiz olan Osmanlı Donanması'nın büyük ihtiyacı vardı. Almanya, eğer Osmanlı İmparatorluğu isterse ihtiyacı olan gemiler için yardım edebileceğini açıkladı. Harbiye Nazırı Enver Paşa, Almanya'nın İstanbul Büyükelçisi Hans von Wangenheim ve Alman Askeri Heyet Başkanı Otto Liman von Sanders bir plan yaptı. Bu üçlü, Almanya'nın iki gemisi Goeben ve Breslau'nun Karadeniz'deki Osmanlı Donanması'nı desteklemesi için İstanbul'a gelmesi konusunda anlaşılabilir. Amiral Wilhelm Souchon komutasındaki Goeben ve Breslau gemilerine derhal Çanakkale'ye gitmeleri emri verildi.³ 6 Ağustos 1914'te İtalya'nın Messina Boğazı'ndan geçtikten sonra rotasını Ege'ye çevirdi. Amiral Souchon, Berlin'e İngiliz donanmasına yakalanmamak için nereye gidebileceğini sorduğunda "Çanakkale'ye" cevabını aldı.⁴ Amiral Souchon, İngilizlerin Birinci Kruvazör Filosunu atlatarak, 10 Ağustos 1914'te Osmanlı Başkomutanlığı'nın izniyle Çanakkale Boğazı'na girdi.⁵ İngiliz hükümeti, Osmanlı İmparatorluğu'nun hâlâ tarafsız olduğunu vurgulayarak, bu gemilerin Marmara'ya geçişine izin vermemesi gerektiğini açıkladı. Ancak artan Alman baskısı karşısında Goeben ve Breslau gemilerine geçiş izni verildi.⁶ Saat 17.00'de Çanakkale önüne gelen iki gemi, Kütahya torpidobotunun kılavuzluğunda içeri alındı. Gemiler iki mayın hattını Rumeli yakasından geçerek saat 19.30'da Nara önünde demirlediler. Bu gemileri takip eden İngiliz gemilerinin Boğaz'dan girişi ise engellendi. İngiltere, yapılan bu davranışın tarafsızlık ilkesine uymadığını belirterek durumu protesto etti.

Gemiler, 13 Ağustos'ta Erdek'te kömürlerini tamamladıktan sonra Tuzla'ya geldiler. Bunun üzerine Osmanlı İmparatorluğu, Almanya'nın kabul etmemesine rağmen, tek taraflı olarak Goeben ve Breslau gemilerini 80 milyon marka satın aldığını açıkladı. Alman Büyükelçisi Wangenheim, Osmanlı kamuoyundaki bu heyecanı ülkesi aleyhine çevirmemek için satın alma oldubittisini kabul etti ve 16 Ağustos 1914'te

3 Amiral Lorey, *Türk Sularında Deniz Hareketleri*, (çev. Tekirdağlı H. Sami), c. I, Genelkurmay Başkanlığı IX. Dz. Şubesi, Deniz Matbaası, İstanbul 1936, s. 6.

4 Der Vat, *The Ship That Changed The World...*, s. 104.

5 Amiral Souchon, Çanakkale'ye gitme isteğini şöyle dile getirmekteydi: "Düşmanların üstün gücü ve her nevi ihtiyacın karşılanması imkânının olmayışı yüzünden Akdeniz'de kalmam mümkün değildi. Adriyatik'e gitmeyi hiç istemiyordum. Avusturya'nın desteğine muhtaç vaziyette orada hemen hiç aktif görevde bulunamayacağımı kesinlikle hissediyordum. Bu yüzden Türkiye'nin (Osmanlı'nın) rızasıyla olmazsa gerekirse rızası hilafına Çanakkale ve İstanbul Boğazlarından geçip savaşı Karadeniz'e taşımak kararım kesindi." Bkz., *Denizlerde Yenilmediler Cihan Harbi'nde Alman Bahriyeliler*, (Auf Seen Unbesiegt), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2011, s. 23-24; ayrıca bkz., Lorey, *Türk Sularında Deniz Hareketleri*, c. I, s. 26.

6 Der Vat, *The Ship That Changed The World...*, s. 110.

yapılan bir törenle Bahriye Nazırı Cemal Paşa gemileri resmen Osmanlı donanması-na kabul etti. Bu gemilere “Yavuz”⁷ ve “Midilli”⁸ adı verildi.⁹

Bu arada Churchill’in baskısı ile 1 Eylül 1914 tarihinde bir savaş durumunda Osmanlı İmparatorluğu’na saldırı planı hazırlanması için İngiliz Savaş Bakanlığı ile Deniz Kuvvetleri Bakanlığı arasında görüşmeler başladı. Churchill, ertesi gün Yavuz¹⁰ ve Midilli¹¹ eşliğinde Çanakkale Boğazı’ndan çıkacak Osmanlı gemilerinin batırılması için İngiliz hükümetinden de yetki aldı.¹² Bu arada Osmanlı İmparatorluğu; Akdeniz, Karadeniz, Kızıldeniz ve Ege Denizi’ndeki komodorluklar emrindeki hafif savaş gemilerini Ağustos ayında İstanbul’a çağırmişti.¹³

9 Eylül 1914’te Osmanlı Donanması Birinci Komutanlığı’na Amiral Souchon ve İkinci Komutanlığı’na da Yarbay Arif Bey getirildi.¹⁴

17 Eylül’de Marmara’da bulunan Prens Adaları arkasında Ertuğrul yatındaki Pa-dışah Mehmet Reşat önünde Yavuz, Midilli, Barbaros ve Turgut Reis ile Yedigâr ve Taşoz sınıfı dörder muhribin katıldığı bir geçit töreni yapıldıktan sonra gemileri Hay-darpaşa önüne demirlediler. Ertesi gün Amiral Souchon, Sadrazam Sait Halim Paşa’yı ziyaret etti ve Karadeniz’e çıkma izni istedi. Sadrazam da ancak gemilerin teker teker çıkabileceği iznini verdi. Bu çerçevede 21 Eylül’de Yavuz ile başlayan Karadeniz’e ç-ıkış hareketine Midilli 27 Eylül’de katıldı.¹⁵

Osmanlı Donanması Birinci Komutanı Amiral Souchon, bir süre Marmara Denizi’nde tatbikat yaptıktan sonra Enver ve Cemal Paşalara başvurarak, daha geniş manevra alanı için Karadeniz’e çıkış izni istemişti. Enver Paşa bu isteğe bir süre ce-vap vermemişse de Ekim sonlarında Amiral Souchon’a Karadeniz’e çıkış izni verdi. 27 Ekim’de Karadeniz’e çıkan Amiral Souchon, Yavuz ve Midilli dâhil 11 parçadan oluşan Osmanlı donanması ile 29/30 Ekim gecesi Odessa, Sivastopol ve Novorossisk limanlarını bombaladı. Bazı kruvazörleri ve 15 parça askeri nakliye gemisini batırdı. Enver Paşa, Amiral Souchon’a Osmanlı savaş gemilerinin Rusların saldırısına uğradı-

7 Yavuz Sultan Selim, kısa saltanatı sırasında (1512-1520) Osmanlı İmparatorluğu topraklarını 2.5 kat büyüttü. Goeben’e de bundan esinlenerek “Yavuz” ismi verildi.

8 Breslau’da Midilli adının verilmesinin nedeni; Midilli adasının Osmanlılar için çok önemli olmasıdır. I.Dünya Savaşı başladığında Midilli adası, Yunanistan’ın işgalinde olmasına rağmen Osmanlı’dan ayrılmamıştı. Hacca deniz yolu ile giden Müslümanlar gerek giderken ve gerekse dönüşte bu adaya uğrayarak orada bulunan pek çok tarikata ait türbelerde dua ederlerdi.

9 Lorey, *Türk Sularında Deniz Hareketleri*, c. I, s. 41-42; Der Vat, *The Ship That Changed The World...*, s. 119.

10 Yavuz zırhlısının Komutanı Albay Richard Ackermann’dı

11 Midilli hafif kruvazörünün Komutanı Yarbay Kettner’dı.

12 Lorey, *Türk Sularında Deniz Hareketleri*, c. I, s. 52.

13 Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı, *Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (BDHTH)*, *Deniz Harekâtı*, c.VIII, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1976, s. 54.

14 *BDHTH*, VIII, s. 54.

15 *BDHTH*, VIII, s. 56.

ğini ve kendilerini savunmak zorunda kaldıklarını açıklamasını istedi, ancak Amiral Souchon bunu yapmadı. Rusya, Osmanlı İmparatorluğu'na bir nota verdi. İngiltere de Osmanlı İmparatorluğu'ndan Alman Askeri Heyeti'nin derhal ülke dışına çıkarılmasını, Yavuz ve Midilli'deki Alman personelin de görevden alınmasını içeren bir ultimatom verdi. Enver Paşa, Rusya'ya özür dileyen bir mektup gönderdi. Ancak mektuba, Rusya'nın bu saldırıyı kışkırttığını belirten bir cümle de ilave etti. Rusya Çarlığı bu suçlamayı reddetti ve 2 Kasım 1914'te Osmanlı İmparatorluğu'na savaş ilan etti.¹⁶

Rus Donanması'nın 6 Kasım günü Zonguldak'ı topa tutması üzerine Midilli, Poti'yi bombardıman etmek üzere gönderildi. Midilli, ertesi günü saat 07.20'de Poti Limanı açıklarından kırk dakika süreyle Rusların buradaki tesislerini topa tutarak seksenbir top atışı yaptı.¹⁷ Poti Limanı ambarları, fener kulesi ve iki maçına zarar gördü. Ruslar sadece tüfikle karşılık verdiler.

Rus gemilerinin Trabzon'u bombaladıkları haberi üzerine, 17 Kasım 1914 günü Yavuz ve Midilli saat 15.30'da İstanbul Boğazı'ndan çıktılar. Rus Donanması'nın Giresun'a yöneldiği haberi üzerine Midilli'nin 18 Kasım sabahı Sinop önlerinde Ruslarla temas sağlanması emri verildi. Ancak Rus Donanması'nın kuzeye yöneldiği bilgi üzerine Midilli kruvazörü Yavuz'a katıldı. 18 Kasım sabahı saat 06.10'da sisli bir havada Midilli, Sivastopol'un güneyinde Balıklava bölgesinde seyrederken sancak tarafında bir Rus kruvazörü gördü. Biraz sonra da güneybatı rotasıyla seyretmekte olan beş savaş gemisi ile karşılaştı. İki taraf saat 12.20'de yakın mesafede savaşa başladılar. On dakika süren savaş, Rus gemilerinin sis içerisinde kaybolmasıyla sona erdi. Midilli, savaşı ateş altı izledi ve Rusların etkili ateşi dışında kaldı. Yavuz etkili toplarıyla ondokuz atış yaptı.¹⁸ Rusların Sivastopol'a döndüğü düşünülerek Midilli'ye de Boğaz'a dönmesi emri verildi.

Midilli bundan sonra Zafer vapuruna Yılan adasına kadar refakat etti. Zafer vapurunda bulunan bir Türk süvari müfrezesi Akkerman kıyılarına çıkarıldı. Dönüşünde 5/6 Aralık gece yarısı Kırım kıyılarına yönelen Midilli, rastladığı mayın arama ve tarama gemilerine ateş açtı¹⁹ ve 8 Aralık'ta İstanbul'a döndü.

23 Aralık 1914 günü tekrar İstanbul Boğazı'ndan çıkan Midilli, ertesi gün sabah karanlığında ışıkları kapalı şekilde bir Rus gemisine rastladı ve 12.000 metreden attığı topla gemiyi batırdı. Rus Donanması'nın yakında olduğunu anlayınca Rus Donanması'yla temas sağlamak için hareket etti. 06.50'de karşılaştığı bir Rus ticaret gemisini batırdı ve otuzüç kişilik mürettebatını esir etti.²⁰ Batırılan bu gemi taş yüklü

16 *BDHTH*, VIII, s. 57-69.

17 Paul G. Halpern, *A Naval History of World War I*, Annapolis Naval Institute Press 1994, s. 64.

18 *BDHTH*, VIII, s. 80.

19 B. Langensiepen and Ahmet Güleriyüz, *The Ottoman Steam Navy 1828-1923*, Conway Maritime Press, London 1995, s. 46.

20 Langensiepen and Güleriyüz, *The Ottoman Steam Navy...*, s. 46; *BDHTH*, VIII, s. 83.

olarak Zonguldak'a gitmekte ve Zonguldak Limanı'nın ağzını kapatmakla görevlendirilmişti. Bu olaydan üç saat sonra saat 09.50'de Midilli, beş savaş gemisi, iki kruvazör ve yedi muhripten oluşan Rus Filosu'nu gördü. Durumu Doğu Karadeniz'de bulunan Yavuz'a bildirdi ancak ondan bir haber alamadı. Midilli Rus kruvazörlerinin kendisine yaklaşmaları karşısında doğruya rotasını çevirerek bölgeden uzaklaştı. 25 Aralık'ta saat 07.10'da Kırım kıyılarında Rus muhriplerini gördü ve ateş açtı, ancak Rus ana kuvvetlerinin görülmesi üzerine 08.30'da ateşi kesti. Rus ana kuvvetleri yirmi dakika sonra Midilli'ye ateş açtı ancak mermileri kısa düştü. Midilli durumu Yavuz'a bildirdi. Bu arada Rus Filosu Sivastopol'a yöneldi.²¹

25 Aralık'ta 16.30'da Yavuz'la buluşan Midilli, Anadolu sahillerini koruma görevini yaparken Yavuz, İstanbul Boğazı açıklarında mayına çarptı.²² Durum hakkında bilgi verilen Midilli de 27 Aralık'ta İstanbul'a döndü.²³

Midilli'nin 1915 Yılındaki Harekâtları

Midilli, Hamidiye ve Berk-i Satvet Zonguldak'a kömür almak için giden Yeşilirmak vapuruna refakat etmek üzere 2 Ocak 1915 günü saat 15.00'te İstanbul Boğazı'ndan ayrıldılar. Yeşilirmak'ı Zonguldak'a bıraktıktan sonra savaş bölgesinde devri yapmaları emredildi. Midilli, Zonguldak ve Trabzon'a gitti. Savaş alanının sahilinde harekât gerçekleştiren Midilli 4 Ocak 1915'te, Novorosisk'e gitmeden önce Kerç Boğazı güneyindeki liman tesislerini ve ordu mevzilerini bombaladı. Ruslar telsiz görüşmelerinden Midilli'nin yedi nakliye gemisine refakat ettiği istihbaratını aldıkları için beş savaş gemisi, iki kruvazör ve on destroyerden oluşan bir filo ile Midilli'yi yakalamak üzere Sivastopol'dan ayrıldılar.²⁴ Kırım açıklarında Midilli ile buluşacak olan Hamidiye'yi yolda gören Rus filosu, Hamidiye'ye ateş açtı, Hamidiye isabet almasına rağmen kötü hava koşullarından yararlanarak Kırım'a doğru kaçtı.²⁵

6 Ocak 1915'te Rus Filosu Midilli ve Hamidiye kruvazörlerini yakalamak üzere tekrar harekete geçti. Saat 18.30'da iki taraf karşılaştılar. Rus Evstafiy gemisi ve Türk Hamidiye kruvazörü isabet almasına rağmen ciddi hasar meydana gelmedi.²⁶

Midilli, 17 Mart 1915 günü Köstence'ye doğru yola çıktı. Köstence'ye varmadan Feodosya'yı bombaladı.²⁷

21 Langensiepen and Güteryüz, *The Ottoman Steam Navy...*, s. 46; *BDHTH*, VIII, s. 83.

22 Langensiepen and Güteryüz, *The Ottoman Steam Navy...*, s. 46; *BDHTH*, VIII, s. 81-82.

23 *BDHTH*, VIII, s. 84.

24 Langensiepen and Güteryüz, *The Ottoman Steam Navy...*, s. 47.

25 Lorey, *Türk Sularında Deniz Hareketleri*, c. I, s. 596; Langensiepen and Güteryüz, *The Ottoman Steam Navy...*, s. 47.

26 Langensiepen and Güteryüz, *The Ottoman Steam Navy...*, s. 47.

27 Lorey, *Türk Sularında Deniz Hareketleri*, C. I, s. 604; Langensiepen and Güteryüz, *The Ottoman Steam Navy...*, s. 47; *BDHTH*, VIII, s. 134.

1 Nisan 1915 günü Yavuz ve Midilli, Sivastopol'a hareket etti. 3 Nisan'da Odesa Feneri'nden onbeş mil mesafede Mecidiye bir mayına çarptı ve kısa süre sonra battı. Mürettebattan yirmialtı kişi hayatını kaybetti. Mecidiye batmadan önce bütün seyir ve şifre defterleri, telsiz cihazı ve gözlem aletleri yok edilmeye çalışıldı. Saat 07.20'de Yadigâr-ı Millet, Mecidiye batığını torpilleyerek tamamen yok olmasını sağladı. 4 Nisan'da harekât ertelendi ve tüm gemiler Odesa açıklarında buluşarak İstanbul'a döndüler.²⁸

7-8 Mayıs 1915 günü Yavuz zırhlısı ile Midilli ve Hamidiye kruvazörleri tekrar Karadeniz'e açıldılar. Midilli Köstence'ye gitti.²⁹

Midilli, 27 Mayıs'ta Zonguldak'tan İstanbul'a kömür taşıyan Seyhun ve Tevfikiye vapurlarına refakat etti. 10 Haziran'da saat 20.00 civarında Rus Derzkiy ve Grevniy destroyerleriyle karşılaşan Midilli, kısa süren çatışma sırasında Drezkiy'e isabet kaydetti. Midilli de yedi kez isabet aldı ancak hasarla kurtuldu ve çatışmadan ayrıldı.³⁰

18 Temmuz günü Midilli, petrol taşıyan Keşan vapuruyla Karaburun'da buluştu. Keşan'a mayın tarlalarında refakat eden Midilli, yarım saat sonra mayına çarptı ve dört numaralı kazan dairesinin altı açıldı. Midilli altıyüz ton su almasına karşın İstinye'ye ulaşmayı başardı. Tamire alınan Midilli, malzeme ve usta işçi bulunamaması sebebiyle 1916 Şubat ayına kadar tamirde zaman geçirdi.³¹

Midilli'nin 1916 Yılındaki Harekâtları

1916 yılında Midilli, Zonguldak'tan İstanbul'a kömür getiren vapurlara refakat etme görevine devam etti. Rus askerlerinin 6 Şubat 1916 günü Trabzon'da bulunan Osmanlı mevzilerine saldırmaları üzerine Yavuz ve Midilli, cepheye asker taşımak üzere nakliye gemisi olarak kullanıldılar.³² 27 Şubat'ta Midilli, acilen İstanbul'dan Trabzon'a asker ve fiçılanmış yağ götürdü ve Kafkas sahillerinde harekât yapması kararlaştırıldı ancak hava koşullarının elverişsiz olması sebebiyle harekât planı ertelendi.³³ Midilli de İstanbul'a dönmek zorunda kaldı.

18 Nisan'da İstanbul'dan cepheye askerleri götürmek üzere hareket eden Midilli, askerleri Trabzon'a bıraktıktan sonra, Rus gemilerine saldırmak üzere U33 ile birlik-

28 Langensiepen and Güleriyüz, *The Ottoman Steam Navy...*, s. 47.

29 Selçuk Kolay ve diğerleri, *Derinlerden Yansımalar Çanakkale Savaşı Batıkları*, Vehbi Koç Vakfı ve Ayhan Şahenk Vakfı, İstanbul 2013, s. 212; *BDHTH*, VIII, s. 138.

30 Langensiepen and Güleriyüz, *The Ottoman Steam Navy...*, s.48; *BDHTH*, VIII, s. 139.

31 Kolay ve diğerleri, *Derinlerden Yansımalar...*, s. 213; Langensiepen and Güleriyüz, *The Ottoman Steam Navy...*, s. 49.

32 Langensiepen and Güleriyüz, *The Ottoman Steam Navy...*, s.50; *BDHTH*, VIII, s. 311-312.

33 Kolay, *Derinlerden Yansımalar...*, s. 213; Langensiepen and Güleriyüz, *The Ottoman Steam Navy...*, s. 50.

te harekete geçti. Rus mayın tarayıcısı T233'ü ağır şekilde yaralayan Midilli, U33'ün Trabzon'a dönmesiyle harekâta yalnız devam etti ve 108 tonluk Nikolay yelkenlisini batırdı. 19 Nisan'da Novorosisk'in batısında Rus Imperatritsa ve Mariya savaş gemileriyle karşılaşan Midilli, tam yol ve zikzaklarla kaçabildi ve İstinye'de tekrar bakım ve onarıma alındı.³⁴

Midilli bakımdan çıktıktan sonra, Almanya'dan demiryolu ile getirilen altmış mayını Killia açıklarına döşemek üzere 3 Mayıs'ta İstinye'den ayrıldı ve görevini tamamlayarak geri döndü. 6 Mayıs'ta yakıt aldıktan sonra altmış mayın daha yükleyerek saat 22.00'de Kırım'a doğru hareket etti. Mayın döşeyici kruvazör, Tarchankutand Burnu açıklarına üç mayın hattı döşedi ve daha sonra da Yevpatoria'yı bombaladı.³⁵

Midilli 30 Mayıs'ta bir kez daha askerleri Sinop ve Samsun'a güvenle götürdü. Güvertesinde ise tütün ve hububat taşıdı.³⁶

Temmuz ayı başında Yavuz ve Midilli, Rus askeri taşıyan gemilere saldırmak için Karadeniz'e açıldılar. Alman denizaltılarıyla, Yavuz ve Midilli'nin Karadeniz'deki başarılı harekâtları Rus Donanması'nda komuta kademesinde değişikliklere sebep oldu.³⁷ Midilli 21 Temmuz'da Novorosisk girişinin açıklarına altmışbeş mayınlık bir hat döşemek üzere İstanbul'dan ayrıldı. Ertesi gün öğle saatlerinde Rus Schastiviy (Şastliviy) savaş gemisi Sinop açıklarında Midilli'yi gördü ve salvo atışlarıyla Midilli'ye saldırdı. Midilli İstanbul'a dönmek için rota değiştirdi ancak bu defa da Imperatritsa ve Mariya ile karşılaştı. Bombardımandan kurtulmak için dönüş yoluna mayınlar atarak kurtulabildi.³⁸

Midilli'nin 1917 Yılındaki Harekâtları

Osmanlı Donanma Komutanlığı, mayın tehlikesi ve kömür yetersizliğine rağmen; Midilli kruvazörünü Tuna ağzı ve Sivastopol bölgesinde kullanarak Rusların serbestçe hareket etmesini engel olmaya çalışıyordu.

Midilli, 1917 yılı Haziran ayının üçüncü haftasında Tuna Nehri ağzına mayın döşemek ve Yılan Adası'ndaki telsiz istasyonunu tahrip etmek için İstanbul'dan hareket edecektir. Midilli yüklediği seksen mayınla 23 Haziran günü saat 18.45'te Karadeniz'e açıldı. Uçakların yaptığı keşiflerden aldığı bilgiler doğrultusunda Midilli, 24 Haziran günü saat 22.00'de Sulina ağzından Kilya kolunun Oçakof ağzına kadar olan bölge-

34 Langensiepen and Güleriyüz, *The Ottoman Steam Navy...*, s. 50.

35 Kolay, *Derinlerden Yansımalar...*, s. 213; Langensiepen and Güleriyüz, *The Ottoman Steam Navy...*, s. 50; *BDHTH*, VIII, s. 314.

36 Langensiepen and Güleriyüz, *The Ottoman Steam Navy...*, s. 50-51.

37 Lorey, *Türk Sularında Deniz Hareketleri*, c.I, s.581; Langensiepen and Güleriyüz, *The Ottoman Steam Navy...*, s. 51; *BDHTH*, VIII, s. 315-316.

38 Langensiepen and Güleriyüz, *The Ottoman Steam Navy...*, s. 51; *BDHTH*, VIII, s. 316-317.

ye yetmiş mayın döktü. Bu işlemi üç buçuk saatte tamamladı.³⁹ Daha sonra Yılan Adası'na yöneldi ve telsiz istasyonundaki şifreleri ele geçirmek üzere yirmi kişilik bir grubu karaya çıkardı. Ancak telsizin yayına başlaması sebebiyle Midilli'nin yeri belli olabilir gerekçesiyle telsiz istasyonunun ele geçirilmesinden vazgeçildi.⁴⁰ Fener kulesi ve tesislere saldıran çıkarma timi, tesisleri ele geçirdi. Onbir kişi esir, bir makineli tüfekle, beş tüfek ganimet olarak alındı ve 77 mm'lik iki top da tahrip edildi. Çıkarma timi bir buçuk saat sonra Midilli'ye geri döndü.⁴¹

Geri dönüş yolunda Midilli, Rus Svobodnaya Rossiya (eski ismi II. Katerina) savaşı gemisiyle karşılaştı. Rus gemisinin atışları kısa düştü. Midilli rota değiştirdi. Rus savaş gemileri bu defa Basra torpidosu üzerine saldırınca Midilli karşılık verdi ve sis yaparak Basra'yı korumaya çalıştı. Saat 18.15'ta Ruslar ateş kestiğinden Midilli de İstanbul Boğazı'na rahatlıkla giriş yaptı.⁴²

Rusya'da ihtilal olduğu için Karadeniz'deki faaliyetler azaldı. Midilli'nin 25 Haziran'daki hareketinden sonra 1917 yılındaki son hareketi 1 Kasım'da oldu. Ruslar, 30 Ekim'de İğneada'ya bir hareket gerçekleştirdiler ve Hamidabat torpidobotunu batırdılar. Bunun üzerine Midilli 1 Kasım'da harekete geçti ancak Rus gemileriyle karşılaşmadığı için hareket sonuçsuz kaldı.⁴³

İmroz Baskını ve Midilli'nin Batışı

30 Eylül 1917 tarihinde Amiral Souchon'un yerine Osmanlı Donanma Komutanlığı'na atanan Koramiral von Rebeur Pschwitz, sefî gibi aynı yetkilere sahipti.⁴⁴ Yeni Donanma Komutanı, artık Karadeniz'de herhangi bir çarpışma kalmadığını düşünerek, Karadeniz'de bulunan gemilerin Çanakkale bölgesindeki Müttefik kuvvetlere karşı kullanılması için bir plan hazırladı. Tam bu sırada Başkomutanlık Karargâhı Donanma Komutanlığı'na Selanik üzerinden Makedonya'yı terk edecek iki düşman tümeninin Filistin'e gönderileceği istihbaratını bildirdi.⁴⁵ Alınan istihbarata karşılık o sırada bu birliklerin Filistin'e gitmesini önleyecek denizaltılar yoktu. Bunun üzerine Yavuz ve Midilli gemilerinin bölgeye gönderilmesine ve onlara Muavenet-i Milliye, Numune, Basra ve Samsun muhriplerinin eşlik etmesine karar verdi. Durum Boğazlar Genel Komutanlığı'na da bildirildi.⁴⁶

39 BDHTH, VIII, s. 358; Lorey, *Türk Sularında Deniz Hareketleri*, c. I, s. 581.

40 Bu istasyon Rus Nerp denizaltısının telsiz istasyonuydu. Bkz., Lorey, *Türk Sularında Deniz Hareketleri*, c. I, s. 581.

41 BDHTH, VIII, s. 358; Lorey, *Türk Sularında Deniz Hareketleri*, c. I, s. 584.

42 BDHTH, VIII, s. 359; Langensiepen and Gülerüz, *The Ottoman Steam Navy...*, s. 51.

43 BDHTH, VIII, s. 360; Langensiepen and Gülerüz, *The Ottoman Steam Navy...*, s. 51.

44 Lorey, *Türk Sularında Deniz Hareketleri*, c. I, s. 597; Halpern, *A Naval History...*, s. 255.

45 Lorey, *Türk Sularında Deniz Hareketleri*, c. I, s. 612.

46 BDHTH, VIII, s. 394.

Yavuz zırhlısı ve Midilli hafif kruvazörü ile Muavenet-i Milliye, Numune, Basra ve Samsun muhripleri 19 Ocak 1918 günü saat 16.00'da harekete geçtiler. 20 Ocak saat 03.30'da Nara denizaltı ağı önüne gelen gemiler buradan kılavuz alarak saat 04.50'de engeli aştılar. Saat 05.47'de Seddülbahir-Kumkale hattını geçen gemiler Ege Denizi'ne ulaştılar. Bu sırada Enez'de karaya oturan bir İngiliz karakol gemisinden elde edilen harita nedeniyle baskına giden Yavuz ve Midilli'nin rotası değiştirildi.⁴⁷ Zira elde edilen haritaya göre ilk mayın hattı Teke Burnu-Tavşan Adası ağ engelinin hemen biraz ilerisinde görünüyordu. Uçaklar tarafından da Teke Burnu batısında bir mayın hattı tespit edildi. O nedenle yeni bir durum değerlendirilmesi yapıldı. Çanakale önü tamamen kapalı olmasına karşın, harekâtın durdurulmasının da Müttefikler tarafından duyulacağı endişesiyle harekâta devam kararı verildi.

Yavuz ve Midilli gemileri saat 05.55'te 270 dereceden 239 dereceye rotalarını değiştirdiler ve saat 06.10'da Yavuz, iskele tarafından bir mayına çarptı. Hâlbuki İngiliz gemisinden elde edilen haritada bu bölgede bir geçit görünüyordu. Harita son durumu göstermiyordu. Saat 06.32'de Midilli İmroz'un Kuzu Koyu'na yöneldiğinde bu koyda bulunan Müttefik gemilerin kaçmasını önlemek için son hızla hareket etmesi emri verildi. Midilli hemen bu emre uydu. Yavuz 07.42'de orta bataryalarıyla Kefalo Limanı'ndaki telsiz ve işaret istasyonunu tahrip etti. Kefalo Koyu'ndaki iki vapuru batırdı.⁴⁸

Saat 07.40'da iki İngiliz muhribiyle karşılaşan Midilli, ateş açtı ancak gemiler kaçtı. Midilli iskele baş omuzluğunda iki monitör gördü ve onlara 07.44'te ateş açtı. Yavuz da beş dakika sonra bu ateşe katıldı. Raglan ve M28 monitörleri isabet aldı ve iki dakika sonra battı.⁴⁹ Bu sırada Kuzu Koyu'nda akaryakıt deposu Midilli'nin bombardımanı sonucu yanmaya başladı.

Saat 08.20'de iki müttefik muhribi ile iki uçak Yavuz ve Midilli'ye yaklaşarak izlemeye başladılar. Saat 08.26'da Yavuz'un uçaksavar ateşinden etkilenmesini önlemek amacıyla öne geçmesi emri verildi. Saat 08.28'de ilk uçak bombası Yavuz'un 300 metre açığına düştü. 08.31'de Yavuz'un baş tarafına geçmekte olan Midilli, kış taraftan bir mayına çarptı. Dümen makinesi işlemez hale geldi. Yavuz, Midilli'yi yedeğe almak için dönerken; sancak bordasından 200 metre ileride iki uçak bombası daha düştü. Kumandan deniz albayı Stölzel, mükemmel öne geçiş manevrasıyla iki gemi arasında atılan halatlarla bağlantı sağladı. Midilli'nin Komutanı von Hippel, Yavuz ile arasındaki her yerin mayınlı olduğunu bildirdi.⁵⁰ Yavuz tedbirli manevrasına rağmen saat

47 BDHTH, VIII, s. 396; Lorey, *Türk Sularında Deniz Hareketleri*, c. I, s. 618.

48 BDHTH, VIII, s. 396; Lorey, *Türk Sularında Deniz Hareketleri*, c. I, s. 618.

49 Kolay ve diğerleri, *Derinlerden Yansımalar...*, s. 216; BDHTH, VIII, s. 396; Lorey, *Türk Sularında Deniz Hareketleri*, c. I, s. 619.

50 BDHTH, VIII, s. 397; Lorey, *Türk Sularında Deniz Hareketleri*, c. I, s. 619; *Denizlerde Yenilmediler Cihan Harbi'nde...*, s. 119.

08.55'te iskele tarafından bir mayına daha çarptı. Gürültü ile güvertede çökme ve kömürle karışık bina yüksekliğinde çok miktarda su sütunu görüldü. Yavuz mayınlı bölgeden çıktı ancak Midilli bunu yapamadı.⁵¹

Bu arada Midilli'ye yaklaşmak isteyen İngiliz muhripleri uzaklaştırıldılar. Saat 09.00'da Midilli, iki mayına daha çarptı ve tamamen hareketsiz bir hale geldi. Midilli, iskele tarafına yattı ve kıç tarafı batmış vaziyette denizde sürüklenmeye başladı. Bu durumda olan Midilli'ye peş peşe iki mayın daha isabet etti. Beşinci mayın saat 09.30'da kumanda köprüsünün hizasında ve geminin altında patladı.⁵² Geminin kıç tarafı tamamen sular altında kaldı ve hızla iskeleye yattı. Midilli'nin Komutanı "*Gemiyi terk edin*" emrini verdi.⁵³ Hayatta kalanlar denize atlamaya başladı. Daha sonra Midilli'nin baş tarafı gökyüzüne doğru dikildi ve yavaş yavaş battı.

Midilli'nin mürettebatını kurtarmak üzere 09.14'te dört muhrip olay yerine çağrıldı ancak iki İngiliz muhribinin yaklaşması üzerine Çanakkale Boğazı'na dönmeleri emredildi.⁵⁴ Basra muhribi Midilli'ye 500 metre yaklaştı ancak kıç tarafına iki mermi isabet etti. Sis yaparak ve Boğaz bataryalarının ateşiyle İngiliz gemilerinin takibinden kurtuldu.⁵⁵

Midilli'de sadece iki filika vardı. Fakat bunlar da ateşler ve infilaklar nedeniyle kullanılamaz hale geldi. Sadece sallardan ve cankurtaranlardan yararlanılabildi. Mürettebattan bir kısmı kendini denize attı. Midilli mürettebatından yüz altmış yedi kişi kurtarıldı. Geri kalan mürettebat altı derece deniz suyu sıcaklığı nedeniyle soğuktan hayatlarını kaybettiler. Ölenler arasında Midilli'nin Komutanı Albay von Hipper de bulunuyordu.⁵⁶ Midilli'nin batması nedeniyle harekâttan vazgeçildi.⁵⁷

Bahriye Nazırı Cemal Paşa, Osmanlı Donanma Komutanı Koramiral von Rebeur Pschwitz'e bir yazı göndererek zorunluluk olmadığı halde Midilli'nin Yavuz'un önüne geçirilmesini eleştirdi.⁵⁸

22 Ocak 1918 tarihli Times gazetesi; "*Hiçbir gemi Goeben ve Breslau'ın yaptığı kadar savaş üzerine önemli etki yapmamıştır. Deniz savaşları tarihinde bunlar da-ima anılacak birer abide olarak kalacaklardır. Mesina'dan bunların çıkıp gitmesi, bizim en büyük hatamızı göstermektedir*"⁵⁹ diye yazarak Midilli'nin batmasının önemini vurguladı.

51 *Denizlerde Yenilmediler Cihan Harbi'nde...*, s. 119.

52 H. W. Wilson, *Büyük Harpte Deniz Muharebeleri*, (çev. Deniz Binbaşı Lütfi Talat), Büyük Erkâniharbiye IX. Deniz Şubesi, Deniz Matbaası, İstanbul 1931, s. 275.

53 *Denizlerde Yenilmediler Cihan Harbi'nde...*, s. 121.

54 *BDHTH*, VIII, s. 397; Lorey, *Türk Sularında Deniz Hareketleri*, c. I, s. 621.

55 *BDHTH*, VIII, s. 397; Lorey, *Türk Sularında Deniz Hareketleri*, c. I, s. 621.

56 Lorey, *Türk Sularında Deniz Hareketleri*, C. I, s. 620, 629-630.

57 *Denizlerde Yenilmediler Cihan Harbi'nde...*, s. 123.

58 Lorey, *Türk Sularında Deniz Hareketleri*, C. I, s. 623-624.

59 *The Times*, 22 January 1918.

27 Ocak 1918 tarihinde The Observer gazetesinde G.Fiennes ise konuyla ilgili olarak şunları yazmaktadır:

“Dünya tarihinde başka hiçbir iki gemi politika üzerine bu derece etkili tesir yapmamıştır ve hiçbir hata da Mesina’dan Goeben’in kaçmasına sebep olan hatamız kadar bize pahalıya mal olmamıştır. Gelibolu’daki büyük felaket ve kurbanlar, Bulgarların savaşa girişi ve bizim yardımcı unsurlarımız üzerine büyük bir yük yükleyen Selanik macerası hep bu firarın sonucu ve tesiri altındadır. Aynı sebep, deniz kuvvetlerimizden Mısır’da ve Filistin’de tamamen istifade etmemize de engel olmuştur.”⁶⁰

Sonuç

Breslau kruvazörü Midilli adı ile Osmanlı İmparatorluğu’na üç yıl beş ay on gün hizmet etti. Bu süre içerisinde Goeben (Yavuz)’le birlikte Karadeniz, Marmara ve Ege Denizi’nde pek çok deniz harekâtı gerçekleştirdiler.

Midilli, Yavuz’a göre oldukça küçük bir kruvazör olmasına karşın hızı sebebiyle bu harekâtlarda oldukça başarılı hizmetler verdi. Karadeniz’de Rusların korkulu rüyası haline geldi. Tuna nehri ağzını tutarak buradan yapılacak sevkiyatlara engel olmaya çalıştı. Ayrıca Zonguldak bölgesinden İstanbul’a sevk edilecek olan ve donanmanın en önemli ihtiyaç maddesi olan kömürün güvenle taşınması konusunda hizmetler verdi.

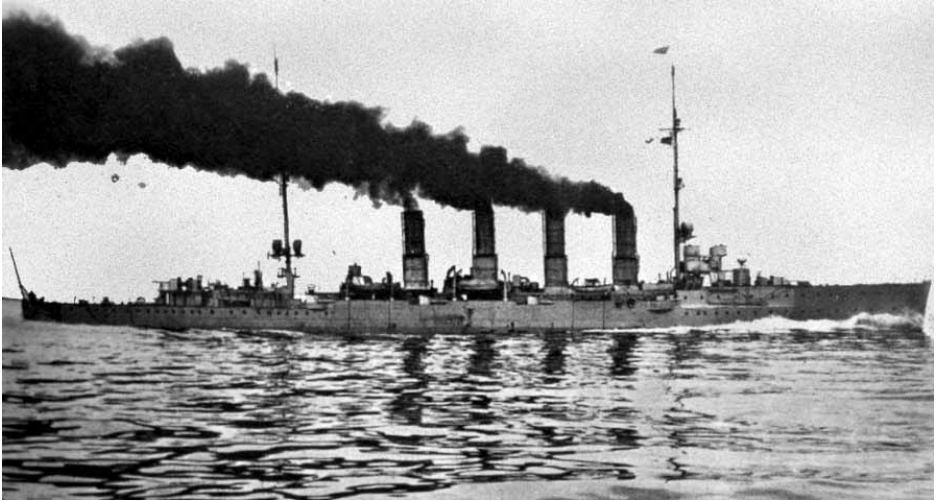
Yavuz ve Midilli birlikte son kez 20 Ocak 1918 tarihinde Çanakkale Boğazı’ndan çıktılar. Hedefleri Makedonya’dan Filistin’e sevk edileceği istihbaratı alınan iki düşman tümeninin Selanik’ten sevkine engel olmaktı. Ancak Çanakkale Boğazı önu düşman tarafından tamamen mayınlarla kapatılmıştı. Buna rağmen harekâta devam kararı alındı. İmroz adası açıklarında karşılaştığı İngiliz muhriplerine saldırdı. Bir taraftan da İngiliz uçakları hem Midilli’ye hem de Yavuz’u bomba atmaya başladılar. Bunu önlemek için çaba sarf eden Midilli, peş peşe mayınlara çarptı ve mayınlı bölgeden kurtulamadı. Sürüklenmeye başlayan Midilli yeni başka mayınlara çarparak kısa süre içerisinde denize gömüldü. Midilli’nin üçte iki personeli hayatını kaybederken sadece yüz altmış yedi kişi kurtarılabildi.

Yavuz ve Midilli’nin Osmanlı İmparatorluğu karasularına girmeleri nasıl büyük bir olay olmuşsa, Midilli’nin batması ve Yavuz’un da yaralı şekilde zorlukla Çanakkale Boğazı’ndan içeri girebilmesi büyük bir olay oldu. Midilli Ege’nin derin sularına gömülürken, Yavuz da uzun süre havuzda tamir edilmeyi bekledi. Bu iki geminin son harekâtı, Osmanlı’nın sonunun da adeta habercisi oldu.

60 The Observer, 27 January 1918.

KAYNAKÇA

- Amiral Lorey, *Türk Sularında Deniz Hareketleri*, çev. Tekirdağlı H. Sami, c.I, Genelkurmay Başkanlığı IX. Dz. Şubesi, Deniz Matbaası, İstanbul 1936.
- Denizlerde Yenilmediler Cihan Harbi'nde Alman Bahriyeliler, (Auf Seen Unbesiegt)*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2011.
- Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı, *Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (BDHTH), Deniz Harekâtı*, c.VIII, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1976.
- Güvenç, Serhat, *Osmanlıların Drenot Düşleri*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2009.
- Halpern, Paul G., *A Naval History of World War I*, Annapolis Naval Institute Press 1994.
- Kolay, Selçuk ve diğerleri, *Derinlerden Yansımalar Çanakkale Savaşı Batıkları*, Vehbi Koç Vakfı ve Ayhan Şahenk Vakfı, İstanbul 2013.
- Langensiepen, B. and Gülerüz, Ahmet, *The Ottoman Steam Navy 1828-1923*, Conway Maritime Press, London 1995.
- The Observer*, 27 January 1918.
- The Times*, 22 January 1918.
- Vat, Dan Van der, *The Ship That Changed The World The Escape of Goeben To The Dardanelles in 1914*, Adler & Adler Publisher, Maryland 1985.
- Wilson, H. W., *Büyük Harpte Deniz Muharebeleri*, çev. Deniz Binbaşı Lütfi Talat, Büyük Erkânıharbiye IX. Deniz Şubesi, Deniz Matbaası, İstanbul 1931.

Breslau (Midilli) Kruvazörü

